

L'ACCÉS AL MENJAR

Un enfocament, una perspectiva

Warwich Armstrong

Professor de Geografia
Departament de Geografia
Universitat Laval, Quebec

Introducció

El president Salvador Allende de Xile, físic de professió, solia insistir en el fet que la desnutrició i la fam tenen tota una sèrie d'efectes negatius a part del sofriment físic que n'és la conseqüència més immediata-ment observable. Les seves conseqüències són a llarg termini; els nens pateixen privacions a nivell mental i psicològic, i també a nivell físic; aquells que sobreviuen fins l'edat adulta són menys capaços de valer-se per ells mateixos i portar vides independents amb dignitat; estan incapacitats pel que fa a la seva possibilitat de contribuir en llur societat; i, al seu torn, llurs privacions són transmeses als seus fills, els quals començaran ja a viure amb desavantatges.

Les ramificacions de la fam són tan àmplies com la mateixa societat; en l'escenari internacional afecten les relacions comercials, polítiques i culturals entre les nacions. Reprenent l'anàlisi professional d'Allende, podem veure com hi ha una forma de causació acumulativa que es repeteix: la desnutrició crea les condicions perquè hi hagi encara més privació i accentua, per tant, les desigualtats socials, polítiques, econòmiques i culturals dins i entre les societats.

Vista així, la qüestió de l'alimentació –la seva producció, distribució i consum– és la qüestió crucial pel que fa al problema del desenvolupament. No ens referim només als brots periòdics de morts en massa per fam que se succeeixen amb una freqüència creixent a les àrees de fam d'Àfrica i Àsia. Aquests són els extrems espadordidors d'un fenomen que és menys espectacular, menys evident, però que s'endua anualment les vides de milions de persones i incapacita molts altres milions. Les punyents observacions de Richard Barnett (1980, 159) que afirmen que “la mala alimentació és l'holocaust amagat dels nostres dies” no són una exageració; tampoc no ho és el seu agut criticisme sobre el

fet que hi ha una conspiració internacional de silenci sobre l'avanç progressiu de la fam crònica.

Tal com Griffin i Khan (1977) han demostrat, els canvis econòmics, socials i tècnics estan fent augmentar el possible risc al Tercer Món. La manca de terra, l'atur, la manca d'influència política i econòmica (SEN, 1981) porten molta gent a una pobresa profunda en la qual són incapaços d'alimentar-se satisfactòriament. I, paradoxalment, això passa en un món que, en l'actualitat, és capaç de proporcionar a tothom una quantitat suficient d'aliments cada dia, encara que només sigui de cereals (LAPPE I COLLINS, 1978; GEORGE, 1976). La qüestió se centra, en bona part, al voltant del problema de si la fam apareix de resultes d'una manca física d'aliments disponibles (de l'oferta) –el que els economistes es complauen d'anomenar “demanda efectiva”– o bé de la impossibilitat d'obtenir aliments. Això és tot el que una publicació de la FAO tenia a dir respecte de la relació d'oferta-demanda el 1983: “Es preveu que els estocs mundials de cereal augmentaran a finals de temporada en 51 milions de tones, la qual cosa suposarà un rècord de 329 milions, ja que s'espera que el consum mundial sigui altre cop per sota del nivell de producció. Es preveu que gairebé la meitat dels estocs seran retinguts a Nord-Amèrica” (FAO, 1983).

Un any després, el diari *Mazingira* va descriure un enfrontament entre els Estats Units d'Amèrica i la CEE sobre la millor manera de “fer front a la saturació del mercat de cereals a tot el món que es produirà a finals d'aquest any”. El director general d'agricultura de la CEE adverteix sobre la “perillosa perspectiva d'un mercat mundial en estancament unit a collites rècord en els principals països exportadors” (1984, pàg. 9).

Això no és cap revelació sorprenent, malgrat algunes reivindicacions que insisteixen en el fet que el creixement demogrà-

fic ha superat la capacitat de l'agricultura d'alimentar la població. L'*output* agrícola ha continuat augmentant en la majoria de països en conjunt i per càpita; això és cert, tant pel que fa als països del Tercer Món com als països industrialitzats. Així, als Estats Units d'Amèrica s'han portat a terme polítiques agrícoles orientades a convèncer els agricultors que deixessin els seus camps sense llaurar. La Política Agrícola Comuna (PAC) de la Comunitat Europea s'ha enfrontat a excessos de producció ben incòmodes –llacs de llet i muntanyes de mantega– i la CEE s'ha vist forçada a introduir quotes de producció restrictives.

La contradicció entre capacitat de producció i accés limitat no ha escapat a l'atenció dels planificadors del desenvolupament, dels teòrics de la política i dels teòrics en general. Regularment apareixen estudis que tracten d'agricultura comercial a gran escala, pagesos productors, reforma agrària, propietat i ús de terres, i impacte ambiental; s'examina la distribució, el màrqueting i les xarxes de transport; s'avaluen els hàbits de consum i els nivells dietètics; s'analitzen les polítiques governamentals pel que fa als preus dels aliments, subsidis, crèdits i incentius; i s'escruten atentament les operacions de l'economia mundial, del mercat d'aliments, del negoci agrícola i dels bancs internacionals.

Bona part d'aquesta anàlisi, detractora o partidària del que es fa, és informativa. Nous fets sobre desnutrició, estadístiques sobre degradació del medi ambient i la valoració d'estratègies governamentals desequilibrades indiquen fins a quin extrem la situació de consum d'aliments en una gran part del món s'està agreujant (aquests informes apareixen progressivament en major nombre, superant així els de caire més optimista). I, malgrat tot, sovint ens deixen amb una visió parcial de la fam i les malalties que afecten els nostres semblants. És talment com si esti-

guéssim estudiant una fotografia en la qual s'hagués ampliat una part per a facilitar l'estudi d'un fet particular amb detall. Som conscients que hi ha més coses a la fotografia, que l'ampliació no és sinó una part d'un tot, les connexions del qual segurament no s'han posat en evidència.

Tal com ha assenyalat David Bohm (1982), un físic que escrivia sobre el tema dels hologrames, per tal d'entendre el fenomen hem de començar per comprendre el tot, per comptes d'intentar de sumar-ne les parts. Aquest article té a veure amb aquest enfocament, per tal com intenta valorar les parts dins del context del tot i establir-ne les connexions més explícitament. El fet de tractar l'alimentació com un sistema és clau per a entendre l'existència de la desnutrició i la fam en un món que disposa de provisions suficients, si no abundants. Al mateix temps, d'aquesta concepció se'n pot derivar una actitud política alternativa.

El tractament sistèmic

Un sistema alimentari és el conjunt format per tots els elements que uneixen productors i consumidors. Va des de la producció fins a l'ecosistema –sòl, topografia, clima, recursos hidrogràfics, plantes i animals–, i més enllà fins abastar tractament, distribució i consum. També té en compte els factors polítics, econòmics, culturals i socials que interaccionen amb el medi ambient i la tecnologia.

El tractament sistèmic, per al físic Fritjof Capra, està relacionat amb "la necessària interrelació i interdependència de tots els fenòmens –físics, biològics, psicològics, socials i culturals–" (CAPRA, 1982, 265); és una manera d'interpretar i connectar sistemes socials i naturals. Proporciona també el marc adient per a construir estratègies i programes que tractin sobre les desigualtats i inadequacions dels problemes existents a través de "la formulació d'una xarxa de conceptes i models intercondicionats" (*ibid.*).

Si això sembla més aviat la manera de fer d'un generalista i no d'un especialista, és potser perquè la majoria de nosaltres hem estat educats per a tractar amb parts de sistemes –biològic o social– i no associar les nostres investigacions amb el tot. Estem entrenats per a descriure i analitzar qüestions ben definides i dades que siguin compatibles amb les disciplines que hem escollit. Però sovint ens preocupem molt menys per la síntesi –la relació de la nostra problemàtica específica amb d'altres elements que ens construeixen la realitat global.

Algunes de les conseqüències d'aquest reduccionisme apareixen en les ciències "dures" i l'enginyeria, on els estudiants surten amb una fe total en la investigació i pràctica objectives i factuais que no estan obstaculitzades per les qüestions no-mesurables que hi ha en les ciències socials "suau". Les ciències socials, per la seva banda, lluiten per a assolir una mateixa percepció de l'objectivitat. Les qüestions normatives s'eviten per no-científiques, les qüestions qualitatives són quantificades sempre que és possible, i s'utilitzen models arbitraris basats en el principi del *ceteris paribus* per a proporcionar facsimils de societats humanes complexes i canviants (això no és per qüestionar la utilització de models analítics útils per a aclarir teories, sinó per qüestionar la seva acceptació automàtica com a substituïts de la realitat).

Les arrels d'aquestes actituds han estat cercades al llarg d'una tradició judeo-cristiana de més de 2000 anys. Però es poden associar encara més clarament amb el sorgiment de l'Era Moderna en la història europea. Amb els reptes científics i filosòfics de Bacon, Galileu, Newton i Descartes, una visió del món cada cop més racionalista i mecanicista substituï l'anterior concepció orgànica de l'Univers (CAPRA, 1982; RIFKIN, 1980). Les revolucions científiques i filosòfiques dels segles XVII i XVIII van crear el marc –el pragmatisme, el mecanicisme, el reduccionisme i la metodologia matemàtica– per als canvis polítics i tecnològics dels segles XVIII, XIX i XX. I han servit per a crear les bases per les actuals idees científiques i filosòfiques d'aquest segle: els conceptes de progrés, evolució lineal i creixement material han caracteritzat les estratègies de desenvolupament modernitzat de les societats capitalista i comunista. La filosofia i la pràctica de reduir els fenòmens naturals i socials als seus components bàsics per a l'anàlisi i l'ajustament tècnic, de separar la humanitat de la natura, i de controlar la natura amb els poders atorgats pel coneixement objectiu, han comportat en el seu procés l'exploració de l'espai, la medicina moderna, les comunicacions mundials i instantànies al mateix temps que la pluja àcida, els míssils intercontinentals, la desertització i el col·lapse de la seguretat alimentària en bona part del Tercer Món.

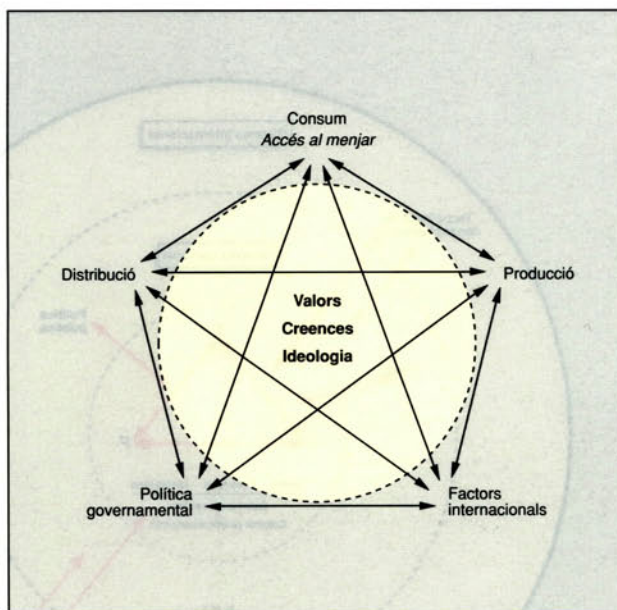
Sistemes i alimentació

En l'àrea de l'alimentació, les estratègies de modernització durant els anys de post-

guerra, al mateix temps que estimulaven "miracles" en el rendiment i exportació de la producció agrícola, també han accentuat la injustícia social i la degradació del medi ambient. Les societats del Tercer Món han evolucionat, en molts casos, d'una relativa autosuficiència en aliments bàsics a la dependència respecte de proveïdors internacionals. I han generat una càrrega enorme de deutes amb aquesta opció. Només Brasil, Mèxic i Argentina junts, deuen més de 230 bilions de dòlars a creditors internacionals. És aquesta visió lineal i fragmentària del que constitueixen aquests "miracles" econòmics, que reclama el repte d'un enfocament sistèmic de la qüestió. Capra escriu: "Els sistemes són conjunts integrats, les propietats dels quals no poden ser reduïdes a les d'entitats més petites" (CAPRA, 1983). Aplicat a l'alimentació, això implica que la producció, distribució i consum domèstics s'han de considerar com a parts integradores d'una xarxa de relacions. Però les connexions van encara més lluny: també es relacionen amb qüestions com política pública i estratègies nacionals, i processos internacionals. Les problemàtiques medi rural i medi urbà, així com les activitats de diferents sectors –agricultura, indústria, serveis– es tractaran com entitats interrelacionades. El sistema alimentari, llavors, s'adapta al ritme del medi ambient natural, de les relacions socials, de les activitats econòmiques i polítiques i dels valors culturals, així com dels processos tècnics que transporten els aliments des dels productors als consumidors.

La figura 1 intenta resumir la natura de les relacions sistèmiques. Hi ha cinc elements principals: producció, distribució, consum, política governamental (pública) i factors internacionals. Són importants, menys com a entitats independents que per les seves relacions. Encara més, llur operativitat està sempre condicionada als valors i ideologies predominants en la societat; aquests es reflecteixen en la propietat de les activitats de producció i distribució, en nivells d'ocupació i salaris que afecten el consum, en opcions de política pública tals com la regulació de preus i la concessió de crèdits que reverteixen directament en el sistema alimentari, així com en d'altres activitats socials tals com assistència sanitària, educació i habitatge, i en la resposta a influències internacionals per part de la societat. Es posa l'èmfasi especialment en el moviment i la interacció entre els elements d'una xarxa integrada. No és suficient sim-

Figura 1: El sistema alimentari. Síntesi 1

plement de treure un element i considerarlo aïlladament de la resta.

Si prenem el consum d'aliments, per exemple, el benestar de la societat i la seva capacitat de consumir (accessibilitat als aliments), són comprensibles només tenint en compte la capacitat de la xarxa de distribució per a lliurar béns en quantitat suficient i de qualitat satisfactòria. També estan connectats clarament amb la capacitat dels productors (de terra o d'aigua) de proporcionar una gamma suficient d'aliments que puguin constituir una dieta equilibrada i nutritiva. Les relacions entre consum i política governamental o factors internacionals poden ser menys òbvies, en principi, però també són significatives. Els preus i subvencions tenen una influència considerable sobre els nivells i models de consum, mentre que altres opcions de política pública afecten directament el sistema alimentari, especialment pel que fa a assistència sanitària, educació i habitatge.

Els factors d'ordre internacional afecten el consum tant indirectament com directament. El Tercer Món sembla estar condemnat a seguir el camí de les societats industrialitzades on els aliments de multinacionals envasats són la norma per a molts consumidors. L'assistència per al desenvolupament i, especialment, els programes d'ajuda alimentària (LAPPE I COLLINS, 1980), i la venda de l'estil de vida nord-americà amb la seva atracció magnètica cap a nous menjars i begudes, han estat estimulats a través d'una publicitat constant i dirigida. Però,

encara més, l'adopció mateixa de les estratègies de modernització nacional, els objectius de les quals són alterar les condicions econòmiques, les relacions socials i els valors culturals, han obert mercats, canviat hàbits de consum i potenciat el consumisme en l'alimentació i d'altres camps (FILGUEIRA, 1981).

Inicialment, l'impacte de la penetració de l'ètica del consum en les societats tercermundistes es veié limitada a les elits benestants de les ciutats. Més recentment, la producció en massa i la publicitat de masses a través dels mitjans de comunicació, han estès un missatge consumista més ampli (FILGUEIRA, 1981). Aquest efecte de canvi progressiu és força evident a les botigues i mercats; els béns manufacturats comparteixen els prestatges i taulells amb els aliments locals; l'expansió de les parades de *fast-food* (i les seves imitacions locals) és un tret comú de la majoria de països en desenvolupament; i la "colonització" per part de la Coca-Cola i la Pepsi-Cola de ciutats, pobles, poblets i assentaments rurals per tot el Tercer Món ha eliminat aliments locals, sovint més nutritius, del mercat. Els efectes d'aquesta campanya massiva són evidents en les despeses de les famílies i els hàbits de consum de les classes econòmiques mitges i baixes. Aquests grups gasten els seus escassos recursos en els cobdiciats productes de moda que, tal com Filgueira ha observat, ajuden a crear la impressió de participar en el modern món representat per les imatges de la televisió.

De fet, si la clau és la integració i la interacció, no solament dels elements directament lligats a la producció-consum-distribució-política d'aliments, sinó també d'una àmplia gamma de factors, el model que se suggereix a la figura 1 és probablement massa simple.

La figura 2 tracta de dues mancances en el model del pentàgon. El primer és el de les escales d'associació. Més que tractar el sistema alimentari com un tot interrelacionat, el diagrama el situa en el context, primer, del sistema nacional, i després, de l'internacional¹.

El sistema alimentari manté la seva posició central amb la seva xarxa de producció-distribució-consum i la interacció entre processos socials i ecològics. Però aquest subsistema també s'interrelaciona amb la societat més global a través de la política pública i, utilitzant el concepte de l'economista Amartya Sen (1981), a través dels "drets". El terme explica perquè certs grups estan incapacitats respecte de l'accés a requisits alimentaris bàsics pel que fa a llur ocupació laboral, nivell de renda i propietat dins de diferents sistemes socials.

El sistema alimentari i el nacional estan també lligats al sistema internacional. Aquí, les interaccions principals sorgeixen amb una estratègia de modernització internacional que revoluciona l'economia i cultura del Tercer Món, i condiciona les seves estructures polítiques i socials. Tant la modernització com els seus components, la comercialització i tecnologia, afecten direc-

Nota:

1. Mentre que la figura 1 expressa les interrelacions dins d'ell mateix, no mostra les relacions que el sistema alimentari -ara com un subsistema- té amb d'altres sistemes a diferents nivells. Això es pot aconseguir introduint el concepte de jerarquia. Citant l'estudi d'Herbert Simon sobre la utilització de models dins la ciència, Rolando Garcia (1984) explica la presència de jerarquies que trobem sovint en la natura, amb "la teoria que el temps que necessita un sistema complex que contingui un nombre d'elements constitutius per a desenvolupar-se a través d'un procés de selecció natural és molt més curt; en altres paraules, el procés és molt més eficaç i molt més ràpid si el sistema està compost per una jerarquia de diverses capes de subsistemes estables que no pas si els seus elements constitutius són els únics elements estables" (GARCIA, pàg. 28).

La jerarquia aquí està definida com un conjunt de nines russes (cadascuna conté una altra a dins). És, per tant, possible de moure's més enllà del pentàgon unidimensional per a veure el sistema alimentari com un subsistema interrelacionat dins d'altres sistemes que funcionen a escales nacionals i internacionals.

tament els sistemes perquè en canvien els models de producció, distribució i consum. També influeixen certs esdeveniments del sistema nacional, influint tant les polítiques públiques directament relacionades amb el sistema alimentari com d'altres de caire més genèric. En totes aquestes relacions hi ha uns efectes de *feed-back*, el caràcter dels quals reflecteix el grau d'acceptació o resistència que es dona en els diferents nivells del procés. Per exemple, l'oposició protagonitzada pels petits productors respecte dels canvis en la tecnologia de producció i la propietat dels recursos, o el sorgiment d'un govern nacional preocupat a potenciar la producció d'aliments bàsics, causarà cert impacte en el sistema internacional. Aquests dos efectes estan succeint avui dia a l'Amèrica Central.

La segona deficiència de la figura 1 és la que sosté que els valors, creences i ideologia són les forces condicionants i motivadores del funcionament del sistema alimentari. Això és cert mentre funciona, però cal també relacionar aquests valors amb les relacions socials i el control econòmic i polític de la societat. Les ideologies predominants que afecten els models de consum, producció i distribució tenen la seva expressió concreta en les estructures de les classes socials i l'autoritat que exerceixen sobre els engranatges econòmics i polítics del poder, tant a escala nacional com internacional.

En un article anterior (ARMSTRONG, 1985), la figura 1 estava desglossada i s'especificava una llista dels components que constituïen cadascun dels cinc elements. Les limitacions d'espai impedeixen un intent d'aquest tipus aquí. Val la pena, però, de cridar l'atenció sobre les maneres com es pot aplicar l'anàlisi sistèmica a la qüestió alimentària. En primer lloc, no cal comptar amb un coneixement aprofundit i expert de cada component. Però cal fer una valoració del sistema com un conjunt i ser conscients de la importància de les connexions i relacions entre els diferents elements i components. La incapacitat de fer això en moltes estratègies de promoció alimentària ha possibilitat que es fessin avenços tecnològics amb gran èxit, malgrat que aquest èxit agreujava encara més la desigualtat social i la degradació del medi ambient.

Per a la majoria d'objectius investigadors i de treball pràctic, no cal tractar immediatament totes les connexions. El primer pas és definir el problema: l'evidència de *kwashiorkor* en un grup de renda

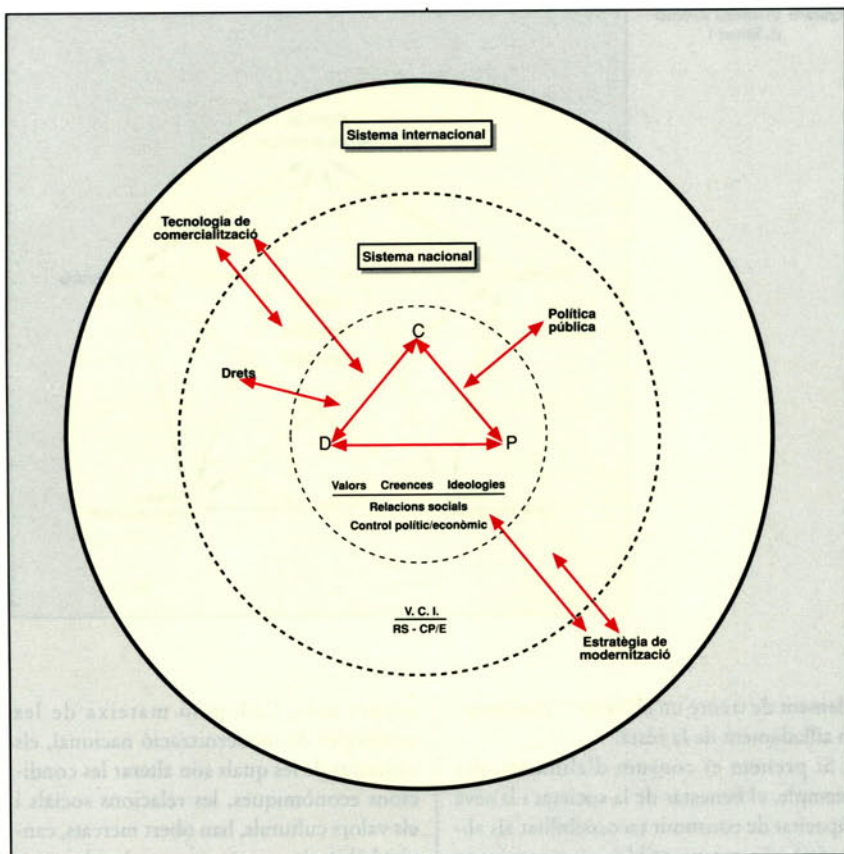

Figura 2: El sistema alimentari. Síntesi 2

baixa; el descens en la producció de collites d'aliments bàsics en una regió específica; transports i processos de distribució inadequats entre productors rurals i consumidors urbans. Això serveix com el punt de partida per al projecte de recerca. Des de l'àrea específica d'interès esdevé doncs possible d'aplicar l'enfocament sistèmic establint diverses connexions possibles i buscant respostes de *feed-back* entre els diferents elements i els seus components.

Amb aquesta metodologia, les "solucions" més lineals i reduccionistes al problema de la desnutrició i la decreixent accessibilitat al menjar, per exemple, es poden evitar. Per comptes de respostes estereotipades que ofereixen, amb tecnologies més avançades, inversions multinacionals a gran escala o ajut alimentari generalitzat, un enfocament basat en la comprensió d'interrelacions culturals, socials, ambientals o d'altres tipus, ajuda a dilucidar les desigualtats soterrades que són la causa de fam i epidèmies. La qüestió de la desnutrició té, llavors, múltiples connexions; ens podem fer una idea de l'abast de la complexitat del problema en la figura 3.

Començant pel problema de l'accessibilitat a una ració adequada de menjar nutritiu per a tots els sectors d'una població donada, el diagrama mostra les diverses connexions des de les limitacions qualitatives i quantitatives fins als elements dels sistemes alimentaris nacionals i internacionals.

Conclusió

Finalment, no importa gaire com és de clar el model o d'interrelacionador l'enfocament alternatiu, perquè no s'aconseguirà un resultat pràctic sense reconèixer que, en el fons, la necessitat real és introduir un canvi en els models de valors soterrats, les realitats de les relacions socials, i la natura del poder econòmic i polític dins de la societat.

Més explícitament, en l'àrea de política alimentària, això comportarà l'aplicació de cinc principis bàsics d'acció:

- donar la màxima prioritat a assegurar que tothom tingui suficient menjar d'una qualitat acceptable per a garantir una existència productiva i digna;
- institucionalitzar aquesta garantia mitjançant la reforma dels "paquets" de

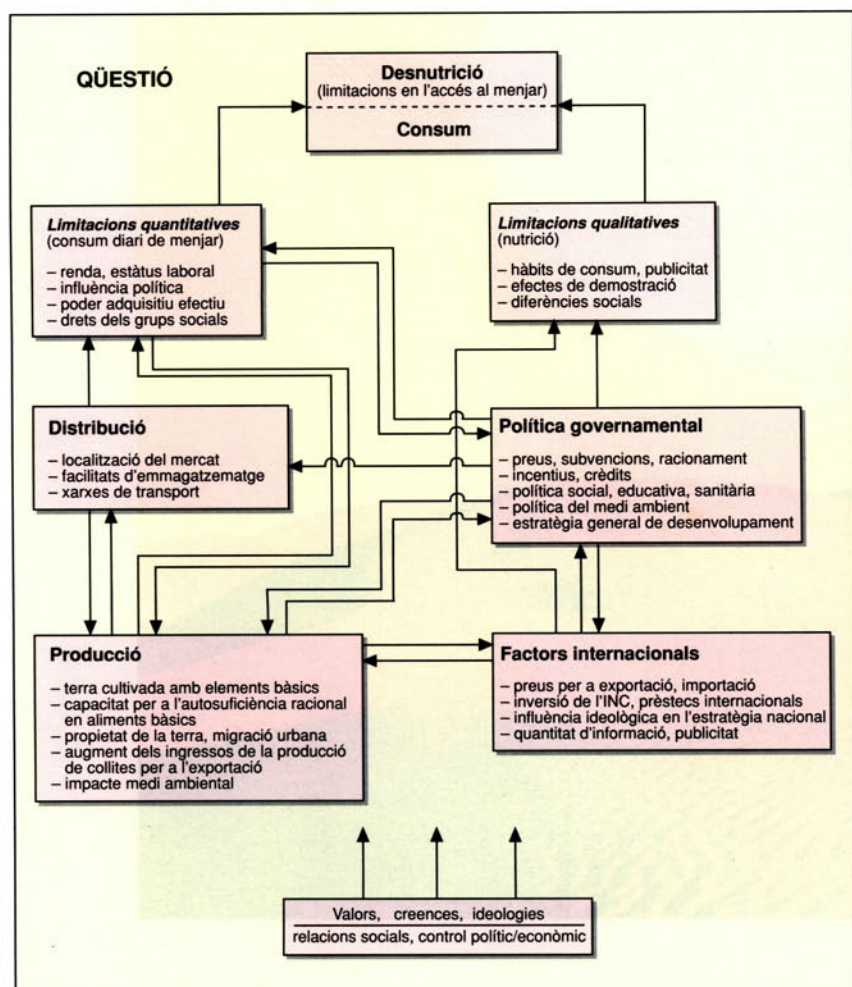

Figura 3: La complexitat del problema de la desnutrició

- drets (SEN), a través de reformes en els camps social, polític, econòmic i legal;
- orientar estratègies nacionals cap a l'objectiu de l'autosuficiència en productes alimentaris bàsics, per exemple, a través d'una estratègia nacional de seguretat alimentària;
 - instaurar una política educativa i sanitària que posi de relleu la importància de la preservació del medi ambient i d'un equilibri nutritiu pel que fa als sistemes natural i social, respectivament;
 - i, el *sine qua non* per a totes les condicions precedents, prendre un compromís per a una participació oberta i una presa de decisions a tots els nivells de la societat, que proporcionarà les bases d'una major igualtat en les relacions a una escala global.

Aquest conjunt de principis no és només una declaració d'altruisme per a calmar la consciència intranquil·la del primer món; és un al·legat per a l'autoconservació del primer, el segon, el tercer i qualsevol altre món que creguem convenient de designar.

Data de recepció de l'original: 02.91

BIBLIOGRAFIA

- ARMSTRONG, W.R.: "Whole Food: Integration and Interaction in the Systemic Approach", a *Proceedings of The Right to Food Conference*. Concordia University. Montreal, 1985.
- BARNET, R.: *The Lean Years: Politics in the Age of Scarcity*. Simon and Schuster. Nova York, 1980.
- BARRACLOUGH, S.: *A Preliminary Analysis of the Nicaraguan Food System*. United Nations Research Institute for Social Development, Food Systems and Society Series. Ginebra, 1982.
- BOHM, D.: "A New Perspective on Reality", a K. Wilber (ed.): *The Holographic Paradigm and Other Paradoxes*. Ed. Boulder. Londres, 1982.
- CAPRA, F.: *The Turning Point: Science, Society and the Rising Culture*. Bantam/Simon and Schuster. Toronto i Nova York, 1983.
- FAO: *Food Outlook: Global Information and Early Warning System on Food and Agriculture*, núm. 1. Food and Agriculture Organization. Roma, 1983.
- FEDER, E.: "How Agribusiness Operates in Underdeveloped Agriculture", a *Development and Change*, volum 7, pàgs. 413-443. 1976.
- FILGUEIRA, C.: "Consumption in the New Latin American Models", a *Cepal Review*, pàgs. 71-110. Santiago de Chile, 1981.
- GARCIA, R.: *Food Systems and Society: A Conceptual and Methodological Challenge*, narració núm. 83.S. United Nations Research Institute for Social Development. Ginebra, 1984.
- GEORGE, S.: *How the Other Half Dies*. Harmondsworth: Penguin. 1976.
- GRIFFIN, K.: "Growth and Impoverishment in the Rural Areas of Asia", a *World Development*, volum 7, pàgs. 361-383. 1979.
- GRIFFIN, K. i KHAN, A.R.: "Rural Poverty in Developing Countries", a *Paper delivered at Fifth World Congress of The International Economic Association*. Tòquio, 1977.
- LAPPE, F.M. i COLLINS, J.: *Food First: Beyond the Myth of Scarcity*. Ballantine Books, Institute for Food and Development Policy. Nova York, 1978.
- MYERS, N.: "The Hamburger Connection: How Central America's Forests become North America's Hamburgers", a *Ambio*, pàgs. 3-8. 1981.
- RIFKIN, J.: *Entropy: A New World View*. Bantam/Viking Press. Nova York, 1980.
- SEN, A.K.: *Poverty and Famines: An Essay on Entitlement*. Clarendon Press. Oxford, 1981.
- UL HAQ, M.: *The Poverty Curtain: Choices for the Third World*. Columbia University Press. Nova York, 1976.

LA VERSIÓN AGFA DE UN CUARTO OSCURO.

Naturalmente, no es necesario instalar su taller de contacto en mitad del desierto...pero tampoco es necesario que sea un cuarto oscuro.

Porque con su completa gama de materiales de contacto luz día, Agfa le ofrece la opción más ventajosa en el sector gráfico.

Si busca películas con una resistencia inigualada ante la más pura luz diurna, confíe en la familia Agfa Printon, la marca líder en Europa. Y para luz día filtrada por rayos ultravioletas, pruebe la nueva familia AgfaContact, con sensibilidad UV y la densidad máxima más alta en el mercado.

Cualquiera que sea su elección, siempre gastará menos película. Porque cada película Agfa de este tipo, forma parte de un sistema completo de contacto, que incluye películas, prensas de contacto y equipos de exposición inteligentes.

Con todo ello, y nuestros menús operativos simplificados, cualquiera puede obtener el tiempo de exposición correcto en el primer intento.

Además, nuestras películas son antiestáticas tanto antes como después del revelado, y ofrecen una elevada estabilidad dimensional y resistencia a la humedad.

Como parte del Programa de Reproducción Agfa Linear, junto con las películas AgfaScan y los sistemas Agfaproof, el sistema de contacto Agfa es el mejor procedimiento para reproducir fielmente sus originales.

Y si además, Agfa le ofrece los materiales de mayor resistencia a la luz día en el mercado, no hay duda de que la opción es la más ventajosa.

LINEAR REPRODUCTION PROGRAM
SCANNING - CONTACTING - PROOFING

AGFA

La imagen completa.

Agfa Gevaert, S.A., Sector de Sistemas Gráficos
C/ Provenza, 392, 08025 Barcelona, Tel: 93.207.54.11